

Maisemaselvitys

Iskmo-Jungsund osayleiskaava

Muutosluettelo

Versio	Päiväys	Muutoksen kuvaus	Tarkastettu	Hyväksyjä

Sisältö

1	Johdanto.....	4
1.1	Selvityksen tarkoitus ja sisältö.....	4
1.2	Menetelmät.....	5
1.3	Perustiedot.....	5
2	Maisema.....	6
2.1	Maiseman historia.....	6
2.1.1	Geologia.....	6
2.1.2	Asutus.....	7
2.2	Ilmasto.....	12
2.3	Maisemamaakunta.....	13
2.4	Maisemarakenne.....	15
2.5	Maisemakuva.....	17
2.5.1	Näkymät ja näköalapaikat.....	22
2.5.2	Häiriöt maisemassa.....	22
2.6	Kulttuurimaisemat.....	23
2.6.1	Maailmanperintökohde, Merenkurkun saaristo.....	23
2.6.2	Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021).....	23
2.6.3	Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (RKY).....	24
2.6.4	Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt.....	24
2.6.5	Perinnemaisemat.....	25
3	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	26
3.1	Yhteenveto.....	26
3.2	Johtopäätökset ja suositukset.....	26
4	Lähteet.....	27

1 Johdanto

1.1 Selvityksen tarkoitus ja sisältö

Iskmo-Jungsundin osayleiskaavoituksen tueksi on laadittu maisemaselvitys, jossa raportoidaan ja esitetään karttaesityksin alueen maisemarakenne, maisemakuva ja maiseman arvot. Selvitysraportissa kuvataan selvitysalueen maisema, siihen vaikuttavat tekijät, kuten maaperä ja topografia sekä maiseman erityispiirteet. Selvityksessä annetaan suositukset maisemallisten arvojen huomioimiseksi kaavoituksessa.

Kuva 1 Alueen sijainti Maanmittauslaitoksen taustakartalla.

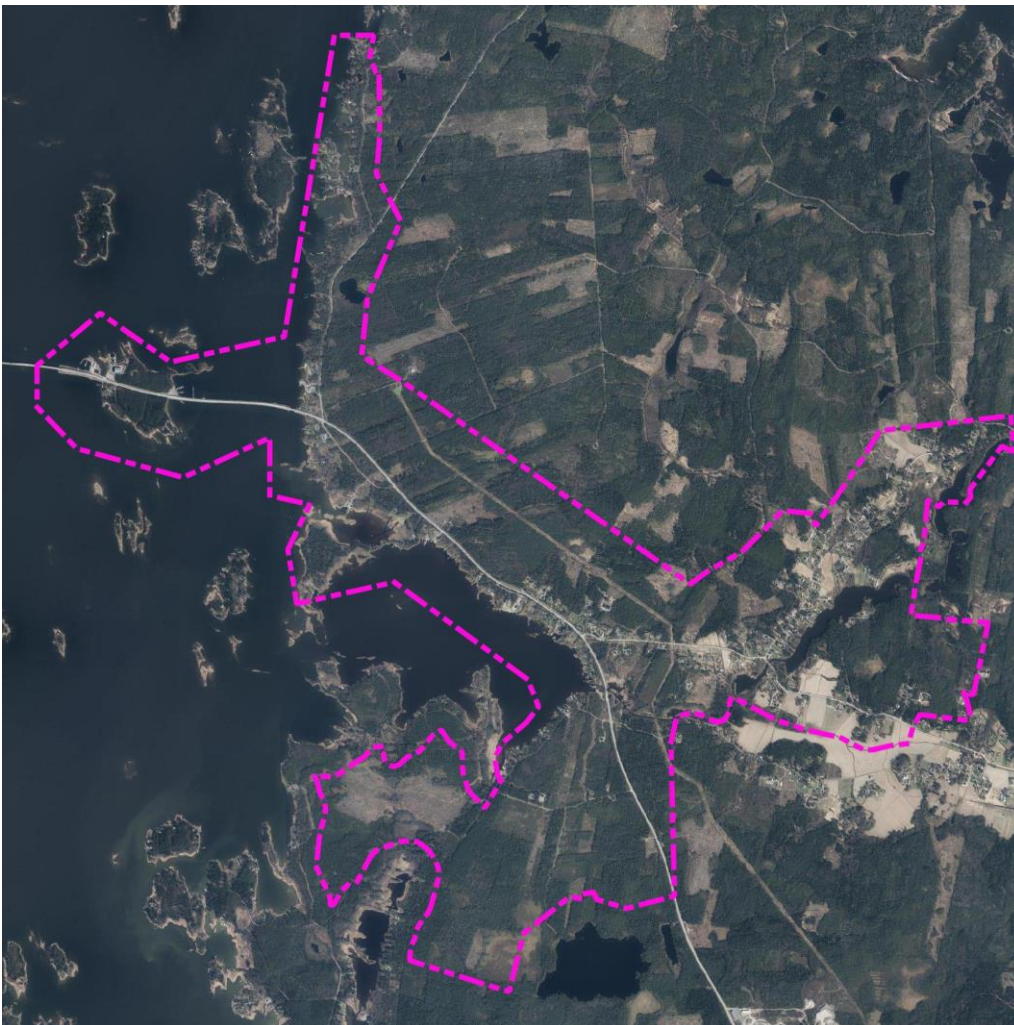
1.2 Menetelmät

Maisemaosiossa on tarkasteltu sekä luonnonmaisemalle että kulttuurimaisemalle tyypillisiä piirteitä. Selvityksessä kuvataan Raippaluodon kylän sijoittuminen maisemamaakunnassa, alueen suurmaisemat sekä selvitysalueen maisemarakenne ja maisemakuva. Selvityksessä on huomioitu alueella sijaitsevat valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat maisema-alueet. Johtopäätöksinä annetaan suosituksia maiseman huomioimisesta osayleiskaavassa.

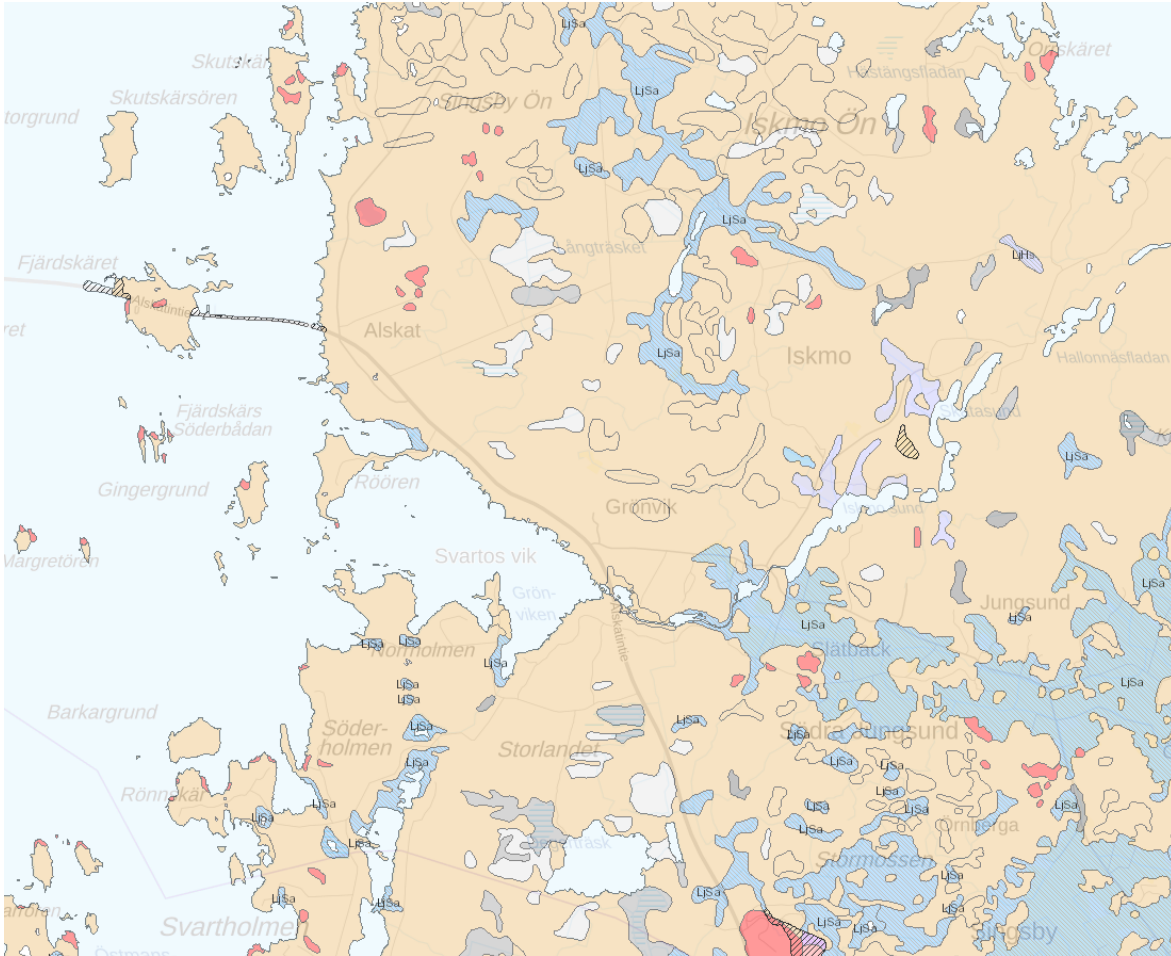
Maisemaselvitys on tehty karttatarkastelujen, olemassa olevien inventointitietojen ja muiden lähdeaineistojen sekä maastokäynnin perusteella. Käytetyt lähteet on lueteltu selvityksen lopussa. Maastokäynnit on tehty kesällä 2024.

1.3 Perustiedot

Iskmo-Jungsundin alue sijaitsee Pohjois-Mustasaarella, alue rajautuu etelästä Vaasan kaupunkiin. Selvitysalueen halki kulkee Alskatintie (st 724) sekä Jungsundintie (yt 7254). Alueeseen sisältyy Fjärdskäretin saari sekä Alskatintien länsipuolella ja Köklotintien eteläosassa sijaitsevat, aiemmin kaavoittamattomat ranta-alueet. Selvitysalueen pinta-ala on noin 1350 hehtaaria.

Kuva 2 Selvitysalueen rajaus Maanmittauslaitoksen ortokuvassa. Kuvasta erottuu selkeästi Jungsundin peltoalueet sekä aluetta halkova Alskatintie.

Kuva 4 Karttaote alueen maaperästä © GTK Maankamara. Vaaleanruskealla esitetty hiekkamoreenialueet ja vaaleansinisellä liejusavialueet. Punaisella kalliomaat ja liilalla hiesumaat.

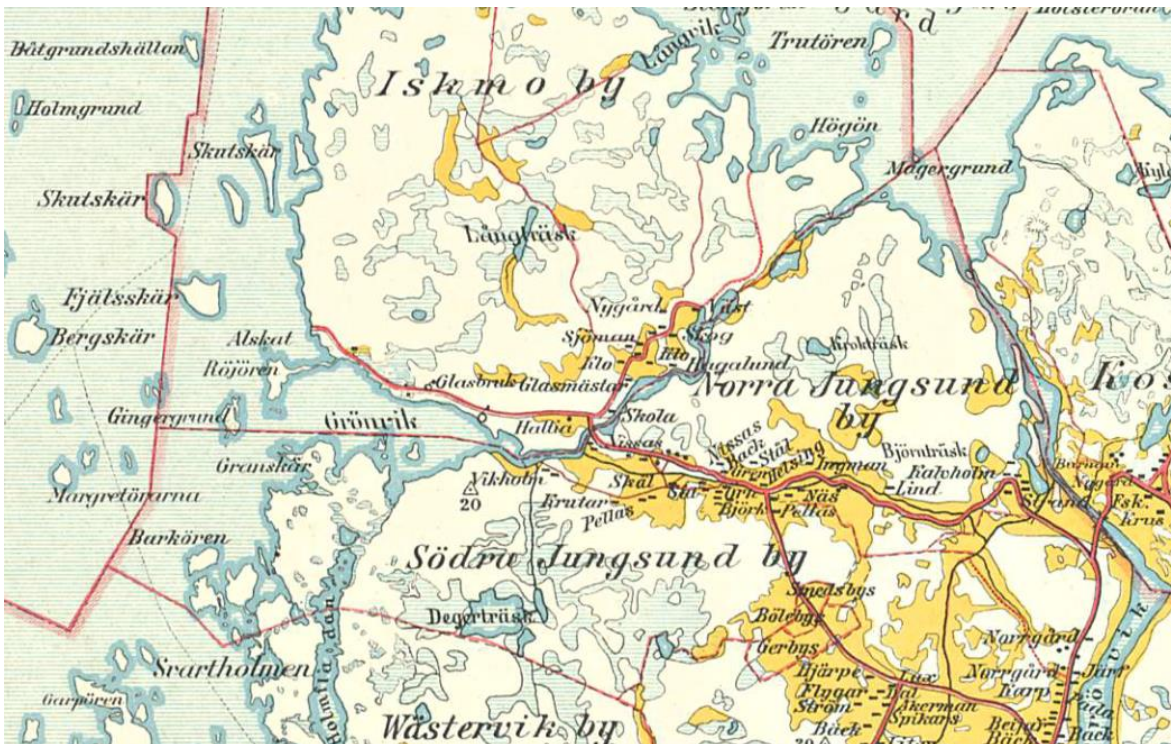
Jääkauden jäljet näkyvät Merenkurkun alueella itä-länsisuuntaisina reunamoreenimuodostumina- ja valleina (De Geer moreeni), jotka ovat muodostuneet jäätikön reunaan vuorottelevan sulamisen ja etenemisen seurauksena. De Geer moreenimuodostelmia on erityisen laajasti Raippaluodon seudulla, ja ne esiintyvät usein peräkkäisten vallien muodostamina parvina. Selänteet ovat yleensä joitakin satoja metrejä pitkiä, mutta korkeudeltaan vain 0,5 metristä 2,5 metriin ja muodostavat pyykilautamaista kuviointia. (Mäkinen, Palmu, Teeriaho, Rönty, Rauhaniemi & Jarva)

2.1.2 Asutus

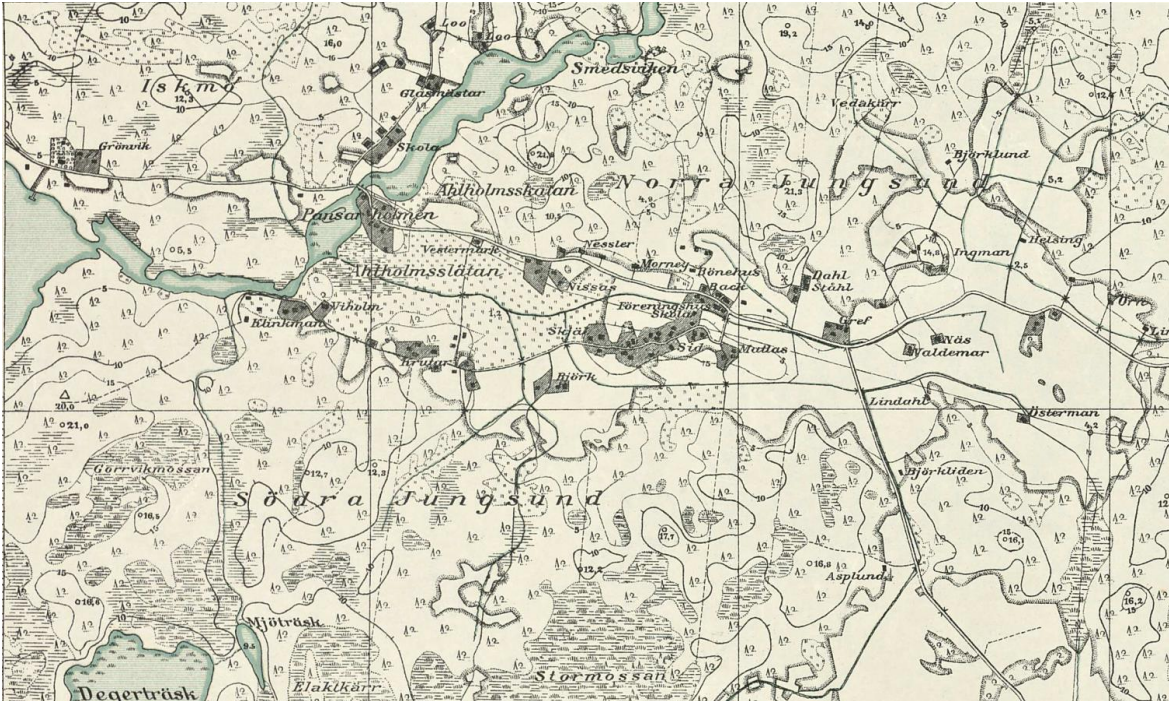
Selvitysalueen asutus on keskittynyt jo varhain raittimaisesti sekä Iskmontien että Jungsundintien varteen, minne vesistön ja suotuisan maaperän vuoksi on syntynyt myös pieniä viljelysalueita. Selvitysalueen tihein asutus keskittyy Iskmontien tuntumaan. Tieyhteys on jatkunut Alskatiin, mistä on aluksi ollut vesireitti Raippaluotoon.

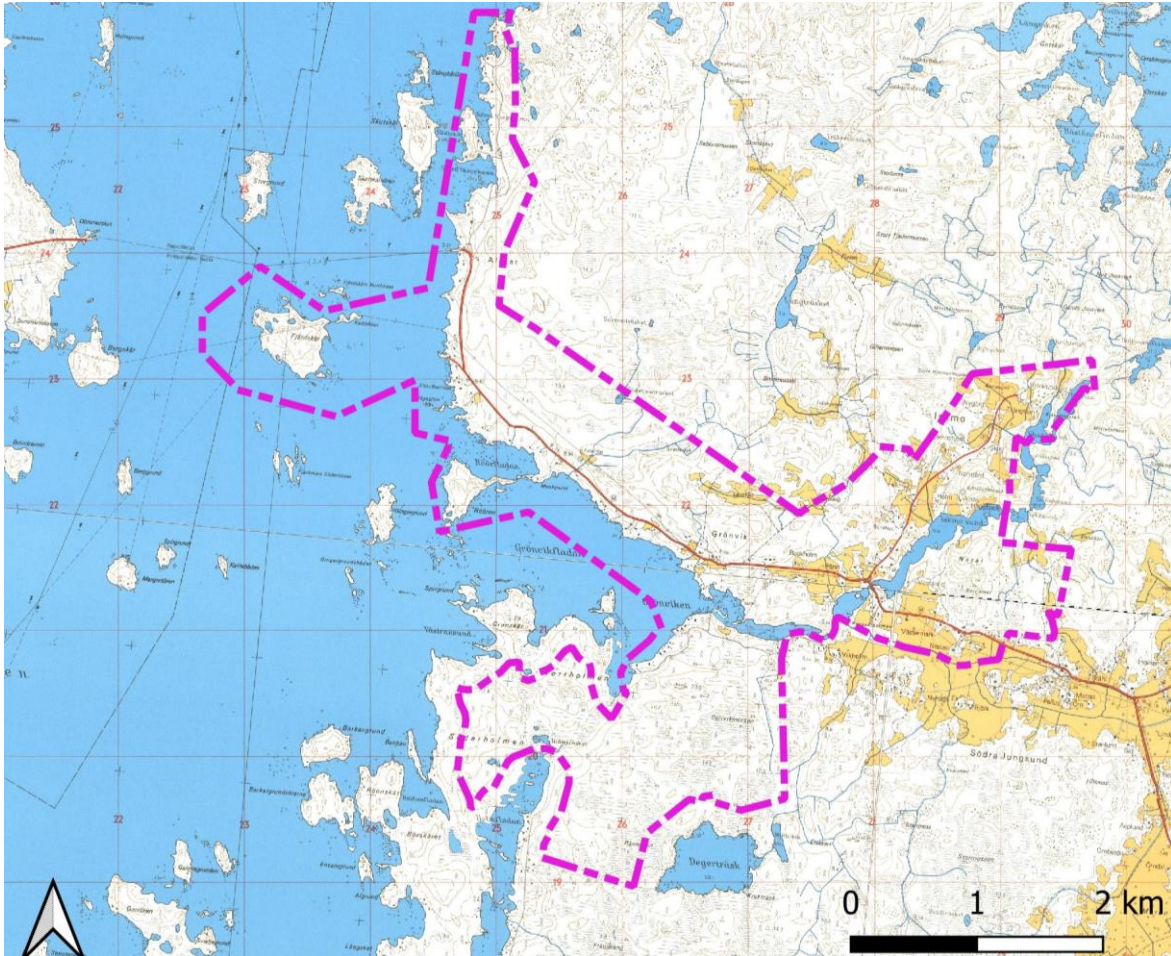
Kuva 5 Ote Kalmbergin kartastosta 1800- luvun puolivälistä (1855–1856). Alskatista kuljettiin vesiteitse suoraan Raippaluotoon. Grönvikin tehdas näkyy kartassa sekä tieyhteys Iskosundin yli.

Kuva 6 Ote Suomen taloudellisesta kartasta vuodelta 1923. © MML. Kartassa näkyvät pienet peltoalueet alavilla alueilla.

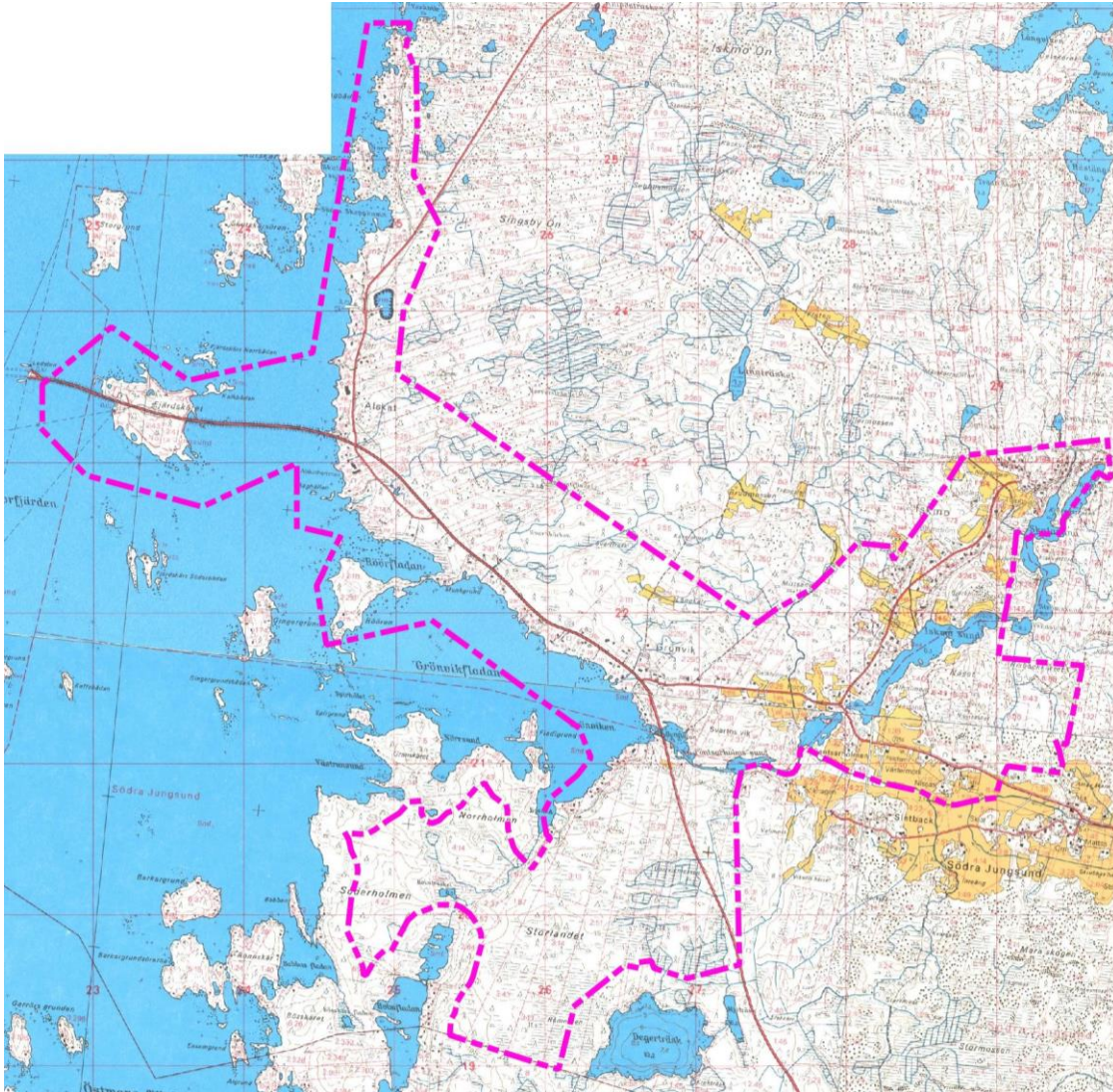
Kuva 7 Topografinen kartta vuodelta 1929. Kartassa näkyy asutuksen keskittyminen Jungsundintien, Södersidsvägenin sekä Iskmontien varsille.

Kuva 8 Karttayhdistelmä 1970-luvun peruskartoilta alueella.

Vielä 1970-luvulla ennen tieyhteyttä Fjärdskäretiin Raippaluotoon liikennöintiin lautalla, joka kulki nykyisen Fjärdskäretin pohjoispuolelta ja lähti Köklotintien varrelta kohti Dömmerskatia. 1970-luvun alun kartoissa ei ollut vielä rakentunut Alskatintie Jung Sundintieltä etelään, vaan yhteys Vaasaan kulki Singsbyn kautta. Myös reitti Alskatista pohjoiseen oli 1970-luvulla vielä rakentumatta.

1980-luvun lopulla Fjärdskäriin pääsi tietä pitkin mantereelta ja lauttayhteys Raippaluotoon kulki Fjärdskäretistä. Lauttaliikenne loppui, kun Raippaluodon silta valmistui vuonna 1997.

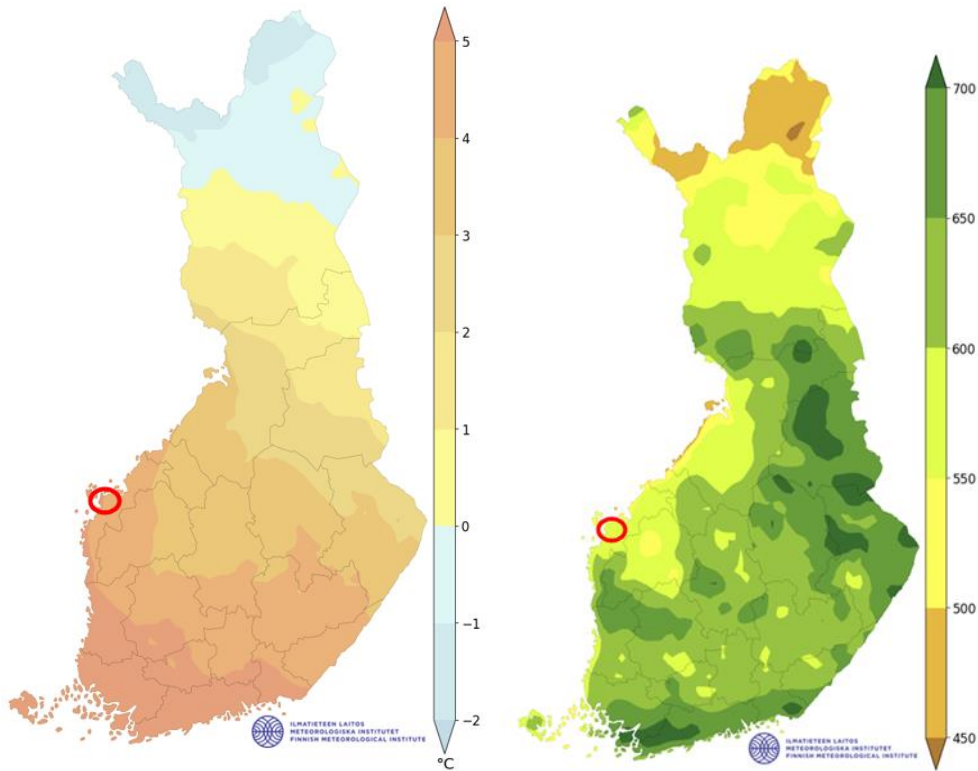
Kuva 9 Karttayhdistelmä 1980-luvun peruskartoilta alueella. Tie Alskatista pohjoiseen ja Fjärdskäretiin ovat rakentuneet.

Kuva 10 Sijainti nykyisellä maastokartalla.

2.2 Ilmasto

Selvitysalue kuuluu eteläboreaaliseen ilmasto- eli luonnonvyöhykkeeseen. Merellä on suuri merkitys alueen ilmastoon. Keväällä ja alkukesällä merellä on viilentävä vaikutus ja syksyllä sekä alkutalvella meri vaikuttaa lämpötiloihin lauhduttavasti. Pohjanmaalla vuoden keskilämpötila on vajaasta +4 asteesta reiluun +5 asteeseen, Merenkurkun saaristossa on lämpimintä. Vuoden kylmin kuukausi on rannikolla yleensä helmikuu ja lämpimin puolestaan heinäkuu. Sateisimmat kuukaudet ovat tavallisesti heinä- ja elokuu ja vähiten sateiset helmi-huhtikuussa. (<https://www.ilmasto-opas.fi/artikkelit/pohjanmaa-pohjanlahden-vaikutuksessa>)

Kuva 11 Selvitysalueen likimääräinen sijainti punaisella. Vasemmalla Keskilämpötila vuosina 1991–2020. © Ilmatieteenlaitos.

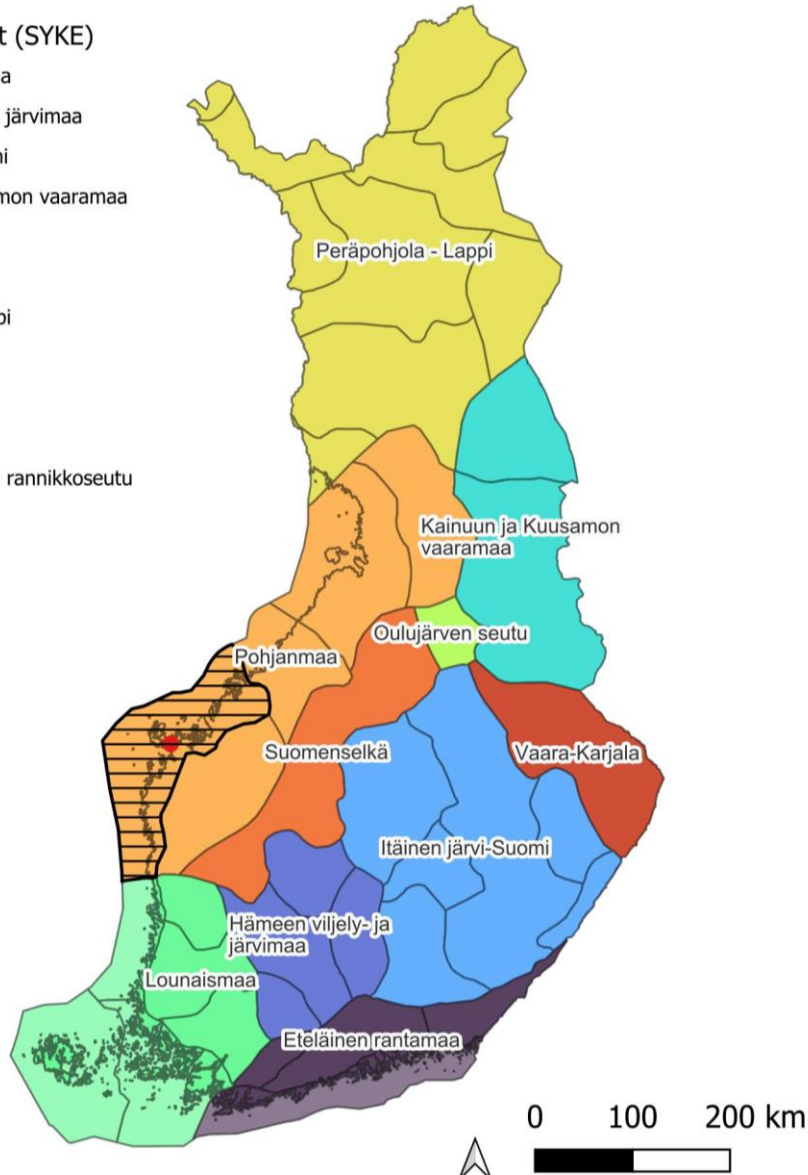
Kuva 12 Oikealla sademäärä millimetreinä vuosina 1991–2020. © Ilmatieteen laitos.

2.3 Maisemamaakunta

Mustasaari kuuluu maisemamaakuntajaossa Pohjanmaan maisemamaakuntaan ja Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutuun.

Maisemamaakunnat (SYKE)

- Eteläinen rantamaa
- Hämeen viljely- ja järvimaa
- Itäinen järvi-Suomi
- Kainuun ja Kuusamon vaaramaa
- Lounaismaa
- Oulujärven seutu
- Peräpohjola - Lappi
- Pohjanmaa
- Suomenselkä
- Vaara-Karjala
- Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutu

Kuva 13 Sijainti Suomen maisemamaakuntajaossa © SYKE. Selvitysalueen sijainti osoitettu punaisella pallolla.

Pohjanmaan maisemamaakunnalle tyypillistä on suurehkoja joita ja selvärajaiset jokilaaksot ja näiden väliset selänteet, jotka ovat lähes asumattomia. Laajojen peltoalueiden suuri määrä on alueelle leimallista. Maasto on korkeusvaihteluiltaan suhteellisen tasaista, vaikka maastonmuodot voivat olla vaihtelevia. Pohjanmaalla vaihtelevat mannerjäätikön muovaamat moreenialueet sekä loivapiirteiset jäätikköjokien sedimentaation tuloksena syntyneet alueet. Metsien määrä on usein soita vähäisempi.

Alueen asutus on syntynyt jokien ja niitä myötäilevien teiden varteen nauhamaisesti. Kylät ovat pitkiä, mutta tiheydeltään vaihtelevia, minkä vuoksi taajaman päättymistä voi olla vaikea hahmottaa. (Ympäristöministeriö 1992) Raittilylien rakenne näkyy myös suunnittelualueella.

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulla maankohoaminen on tuottanut laajan, matalan, karikkoisen ja rikkonaisen saariston. Tyypillisiä elementtejä ovat laajat kiviset rantaniityt, päätemoreenivyöhykkeiden (De Geer- moreeniselänteiden) aiheuttama pyykkilautamainen saarten ja veden mosaiikki. Vaasan saaristosta pohjoiseen oleva rannikko on loivasti kumpuilevaa, lohkareista moreenialuetta. Muusta

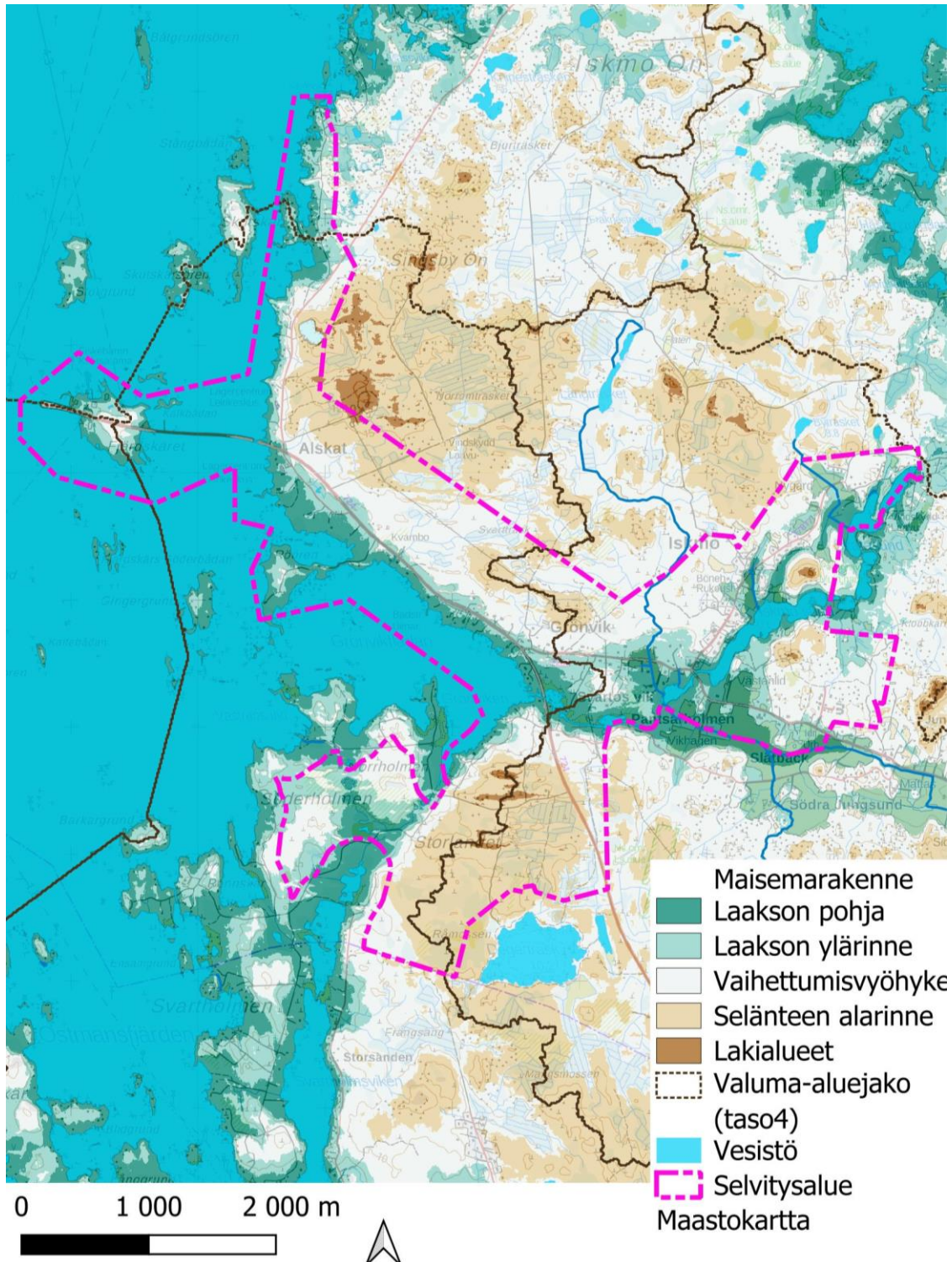
maisemamaakunnasta poiketen, rannikkoseutu on eteläboreaalista kasvillisuusvyöhykettä, jossa kasvaa paljon kuusta ja lehtipuita. Metsät ovat vanhempia kuin muualla maakunnassa ja suot ovat yleensä pieniä.

2.4 Maisemarakenne

Selvitysalueen maisemarakenteen pohjan luovat meren lisäksi Iskmon ja Storlandetin selännealueet, joiden väliin on muodostunut kapea murroslaakso. Selännealueet rajaavat samalla selvitysalueita. Murroslinja kulkee Grönvikistä kohti itää ja laakso haarautuu Iskmo sundin eteläpäässä laakso kahteen, kohti koillista ja itää. Iskmon kautta kohti koillista painanne koostuu pääasiassa kapeista järvijaksoista. Asutus pienine peltoineen on keskittynyt Iskmon eteläosaan, kun taas loma-asuminen on sijoittunut pohjoisemmaksi Skatasundin ympäristöön. Grönvikistä itään, kohti Jungsundia kulkeva kapea painanne puolestaan koostuu laskuojan varteen raivatuista pelloista ja asutuksesta. Alueen asutus on sijoittunut rinteille vesistöjen tuntumaan. Vanhin asutus on sijoittunut Iskmon ja Jungsundin väliseen viljelylaaksoon.

Söderholmenin erottaa mantereesta koillinen-lounassuuntainen on painanne, joka yhtyy mereen molemmista päistään. Painanteen pohjoispuolella Grönvikissä ja selvitysalueen eteläpuolella ja loma-asuminen tukeutuu meren rantaan.

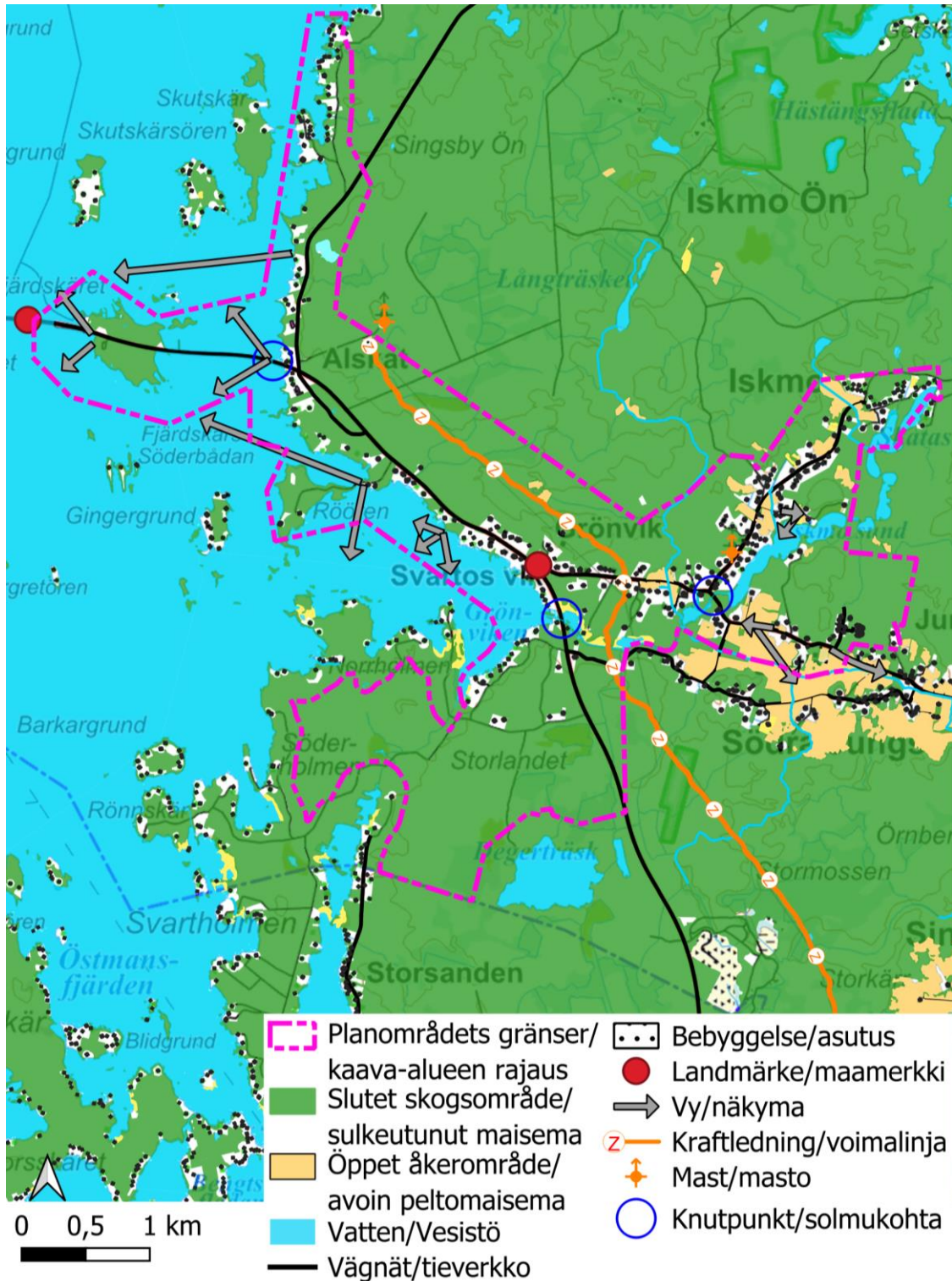
Selvitysalueen korkokuvassa näkyy itä-länsisuuntaiset De Geer-reunamorenivallit. Maasto on alavaa ja maastonmuodot pääasiassa loivia, Iskmo sundin rannat erottuvat paikoin muuta ympäristöä jyrkempinä.

Kuva 14 Maisemarakenne. Kartan taustalla Maanmittauslaitoksen taustakartta, Suomen ympäristökeskuksen valuma-aluejako (taso 4) sekä Maanmittauslaitoksen korkeusmalli.

2.5 Maisemakuva

Maisema on luonteeltaan pienipiirteistä ja mantereen osalta suhteellisen suljettua. Avomaisemat muodostuvat meren yli rannasta katsottuna. Avoimia pelloja on läntiseen Mustasaareen verrattuna vähäisesti. Pienialaiset pellot sekä eläinten laitumet ovat sijoittuneet Jungsundintien ja Iskmontien varsille.

Kuva 15 Maisemakuva.

Alueen maisema on jakaantunut merelliseen, mutta rannoiltaan metsäiseen ja kivikkoiseen länsiosaan, missä on myös eniten loma-asumista. Alueen eteläosat Vaasan rajapinnassa ovat metsäisiä ja soisia. Alueen asutus ja pellot ovat puolestaan keskittyneet Jungsundintien ja Iskmontien varsille, missä maisema on pienipiirteistä ja perinteistä. Iskmon pohjoisosissa on vakituisen asumisen lisäksi etenkin 1970–1980 luvuilla rakentunutta loma-asumista.

Kuva 16 Röören. Kuvasta erottuu alueen metsäisyys ja rannan kivikkoisuus. Ilmakuva © Mustasaaren kunta.

Kuva 17 Rööreniltä kohti merta.

Kuva 18 Jungsundintien ja Iskmontien risteys sekä Iskmon sillan kohta. Ilmakuva © Mustasaaren kunta.

Kuva 19 Jungsundintien varrella on laidunten, peltojen ja pihapiirien rytmittämää maisemaa.

Kuva 20 Iskmontie.

Kuva 21 Iskmontieltä haarautuvalta Alnäs vägeniltä on näkymä laitumen yli Iskmosundiin.

Kuva 22 Alskatintien vanhempaa linjausta Munkrundsvägenillä. Maisema metsäistä.

Kuva 23 Bohlsundsvägenin kivikkoista ja metsäistä maisemaa alueen eteläosassa.

2.5.1 Näkymät ja näköalapaikat

Alueen pisimmät näkymät kohdistuvat merta kohti Fjärdskäretillä on näköalapaikka, myös Raippaluodon sillalta on hyvät näköyhteydet merelle. Näköalapaikan lisäksi Raippaluodon silta on tärkeä kiintopiste maisemassa.

2.5.2 Häiriöt maisemassa

Alueella sijaitsee Alskatin sähköasema, jonne johtaa 100 kV suurjännitelinja. Voimalinja ei näyttäydy maisemassa kovin pitkälle, sillä Jungsundintietä ylittäessään se ei sijoitu peltojen eikä metsän keskelle. Paloaseman vieressä on puhelinmasto ja aivan suunnittelualueen ulkopuolella Alskatissa tv-masto. Etenkin puhelinmasto erottuu maisemassa.

Muita häiriötekijöitä on lähinnä Alskatintieltä kantautuva melu, joka vaikuttaa erityisesti tien varrella kulkevaan kävely- ja pyöräreitin käyttökokemukseen.

Kuva 24 Iskmontien varrella sijaitse puhelinmasto näkyy tien varrella.

2.6 Kulttuurimaisemat

2.6.1 Maailmanperintökohde, Merenkurkun saaristo

Selvitysalue sijoittuu osittain Unescon maailmanperintöalueelle, Merenkurkun saaristoon. Merenkurkun saaristo ja Ruotsin Korkearannikko (Höga Kusten) muodostavat kahden valtion yhteisen geologisen maailmanperintökohteen, jonka erityispiirteenä on maankohoamisilmiö ja sen vaikutus luontoon ja kulttuuriin. Kohde on tähän mennessä Suomen ainoa Unescon luonnonperintökohde.

Nopean maankohoamisen vuoksi maisema on jatkuvasti muutoksessa, kun uusia saaria nousee ja merenlahdet muuttuvat järviksi. Maa-ala kasvaa vuosittain sadalla hehtaarilla.

Merenkurkun saaristo on myös yksi Suomen kansallismaisemista.

2.6.2 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021)

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet inventoitiin ympäristöministeriön johdolla vuosina 2010–2021. Inventoinnin tuloksena syntyi luettelo valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (VAMA 2021), joka otettiin valtioneuvoston päätöksellä 18.11.2021 maankäyttö- ja rakennuslain mukaisten valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi. VAMA 2021 korvaa valtioneuvoston 5.1.1995 periaatepäätöksen mukaisen aiemman inventoinnin.

Selvitysalue ei sijaitse valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. Lähin valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, Björköbyn saariston kulttuurimaisema sijaitsee noin 10 kilometrin etäisyydellä selvitysalueesta luoteeseen.

2.6.3 Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (RKY)

Selvitysalueella sijaitsee yksi valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, Grönvikin lasitehdas, joka on osa Pohjanmaan teollisuuden kartanot- kokonaisuutta. Tehtaan rakennuskannasta on jäljellä mahdollisesti 1700-luvun lopusta oleva kaksikerroksinen päärakennus puistoineen sekä puutarhurin taloineen.

1800-luvun lopulla Grönvikin lasitehdas oli Pohjoismaiden suurin ikkunalasin valmistaja. Tehtaan perusti satamapaikan viereen laivanvarustaja Johan Grönberg Mustasaaren Iskmon kylään vuonna 1812. Lasitehtaan yhteydessä toimi myös paperitehdas vuosina 1828–1876 ja fajanssitehdas 1841–1907 sekä laivaveistämö. Toiminta loppui vuonna 1907.

2.6.4 Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt

Selvitysalueen rajapinnassa sijaitsee Raippaluodon silta, joka on maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristön kohde. Raippaluodon silta on valmistunut vuonna 1997. Se on betoni- ja teräsrakenteinen riippusilta, josta on tullut kunnan tunnusomainen piirre. Silta oli valmistuttuaan Suomen pisin.

Seuraavaksi lähimmät maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt ovat Vaasassa sijaitsevat Bengtsskär-Revlarna sekä Västervikin ja Gerbyn kulttuurimaisemat lähimmillään noin kahden kilometrin etäisyydellä selvitysalueesta.

Kuva 25 Raippaluodon silta Fjärdskäretistä kuvattuna.

2.6.5 Perinnemaisemat

Alueella ei sijaitse valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja eli perinnemaisemakohteita. Metsähallitukselta saadun tietokannan perusteella haka Jungsundintien varrella on inventoitu paikallisesti arvokkaaksi. (Metsähallitus 2025)

3 Yhteenveto ja johtopäätökset

3.1 Yhteenveto

Selvitysalue ei sijaitse valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella.

Perinteinen asutus pienialaisine viljelyksineen on keskittynyt Iskmon- ja Junsundinteiden varteen. Maisema on luonteeltaan pienipiirteistä ja vaihtelevaa. Pienet viljelyalueet sekä kotieläinten laitumet ja metsäsaarekkeet vuorottelevat mutkittelleen kyläraitin maisemassa. Iskmosund jää kylämaisemassa monin paikoin huomaamatta sekä maankohoamisen, kasvillisuuden että rannan korkeuserojen vuoksi. Alnäs vägeniltä kuitenkin avautuu laidunten yli näkymä kohti Iskmosundia.

Alskatintien varsi ympäristöineen on luonteeltaan metsäistä, ja sen varteen on keskittynyt enemmänkin lomarakentamista kuin vakituista asumista, meri pilkahtelee paikoitellen rakennettujen pihapiirien välistä. Fjärdsikärettiä ja Raippaluodon siltaa lukuun ottamatta meri ei nouse maisemassa keskeiseksi elementiksi.

3.2 Johtopäätökset ja suositukset

Alueen suunnittelussa on tärkeää huomioida maiseman ja luonnon arvot, jotka tuovat lisäarvoa alueen asumiselle ja virkistyskäytölle. Vaihtelevat ja mutkittuvat tienvarsinäkyvät pienten viljelysalueiden yli ovat maiseman kannalta keskeisiä tekijöitä. Virkistysyhteydet Iskmosundiin ja merelle ovat myös tärkeitä alueen vetovoimatekijöitä, vaikka vesistöt eivät kylämaisemassa korostu. Grönvikin kartano Alskatintien varrella sekä Raippaluodon silta ovat selkeitä maamerkkejä ja tärkeitä alueen identiteetin kannalta.

Iskmontien ja Jungsundintien perinteistä, pienipiirteistä raittikylärakennetta tulisi tukea. Laajoja uusia rakennusmassoja olisi hyvä välttää. Maastonmuodot on hyvä huomioida rakentamisen sijoittamisessa, rakentaminen tulisi ohjata laakson ja selänteen väliselle vaihtumisvyöhykkeelle.

Aluetta halkova voimajohtolinja ei erotu maisemassa kovin pitkälle. Uudet sähkölinjat tulisi mahdollisuuksien mukaan sijoittaa samoihin pylväisiin nykyisen linjan kanssa tai maakaapeliin, jotta voimalinjat ei korostuisi maisemassa jatkossakaan.

4 Lähteet

GTK, Maankamara <https://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html> Kallioperä- Kivilajit

Ilmatieteen laitos <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/1991-2020-kartat>

<https://www.ilmasto-opas.fi/artikkelit/pohjanmaa-pohjanlahden-vaikutuksessa>

Kalmbergin kartasto <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209188105>

Maanmittauslaitos vanhat kartat

Maisemanhoito. Maisema-aluetyöryhmän mietintö I. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992, Helsinki, 1993

Metsähallitus 2025, perinnebiotooppikohteet, paikkatietoaineisto

Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna 2024

Mäkinen, Palmu, Teeriaho, Rönty, Rauhaniemi & Jarva: Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat, Suomen Ympäristö 14|2007, Ympäristöministeriö

Pohjanmaan maakuntakaava 2040 ja 2050, Pohjanmaan liitto

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, VAMA 2021